

Του Απόστολου Α. Πιερρή

Τα ΕλληνοΤουρκικά έχουν κινηθεί και αυτά στη χώρα μας, τις τελευταίες δεκαετίες, μέσα στη θολούρα του ψεύτικου. Ο

τρόπος που αντιμετωπίζονται αποτελεί κλασικό παράδειγμα ΝεοΕλληνικής σύγχυσης. Ρηχή συνθηματολογία και φτηνός συναισθηματισμός καλλιεργούνται συστηματικά εις βάρος της πραγματολογικής λογικής, της αλήθειας του όντος. Σκοπός είναι η υπεκφυγή από τις ευθύνες των ηγεσιών της χώρας.

Μετά την απώλεια των πλείστων εδαφών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη Βαλκανική κατά τους Βαλκανικούς πολέμους, και με την κατάρρευση της Αυτοκρατορίας στο τέλος του Α' (Παγκοσμίου) Πολέμου Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, επεκρίθη (Σχέδιο Βενιζέλου) η ανάδειξη της Ελλάδας στη θέση της ηγετικής περιφερειακής δύναμης του ΒαλκανοΜικρασιατικού γεωπολιτικού πεδίου. Το σχέδιο αυτό αποτελούσε την Βενιζελική μορφή της Μεγάλης Ιδέας, προς την οποία υποκρούσκον άγρια διάφορες εκφράσεις της παραδοσιακής Μεγάλης Ιδέας (των Δραγαζίμης και φίλοι του "Ανατολιστές" και "Ελληνιστές", Ο Μητροπολίτης Γραβιανών και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Ελλάδας Χρύσανθος).

Η βασική αντίθεση, ασυκοπή, μνην εν πολλοίς μέσα στην φαινομενικότητα και τα πάθη του Δικαίου, ήταν η καιρία και ουσιαστική αντίθεση εντός του Ελληνισμού ως προς τη σημασία των σύγχρονων εξελίξεων στον οικείο χώρο μας της καθ' ημάς Ανατολής (της Εγγύς Ανατολής): επιδιώκεται σαν τελικός σκοπός πάντα από όλα η μόνη κεντρική θέση μιας καθαρής ΝεοΕλληνικής οντότητας με κρατική ολοκλήρωση και υπόσταση μέσα στον περιφερειακό χώρο μας - ή επί τηρείται η ύπαρξη μιας ενιαίας αρχής οργάνωσης του χώρου (η αποδοχή του και εάν είναι η απλή ή σύνθετη οργανωτική αρχή αυτή, αλλά με τον γνησιότερο Ελληνισμό καθοριστικό της πολιτικής ταυτότητας του ολοκληρώματος). Αυτή ήταν και είναι στις ουσιαστικές της γραμμές η θεμελιώδης επιλογή που τίθεται από τους προαναστασιατικούς χρόνους μέχρι σήμερα. Και πρέπει να είμαστε απόλυτα καθαροί, στον χαρακτήρα, την ουσία και τις συνέπειες αυτής της επιλογής.

Έχω πολλές φορές αναλύσει σε αυτά τα άρθρα μου ότι ο Ελληνισμός δεν έχει φανερώσει ιδιαίτερες ικανότητες πολιτικοστρατηγικής ολοκλήρωσης του χώρου μας - ενώ έχει πάντοτε αποδείξει στην

ΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗΣ: 1955 - ;

Η αναξιοπιστία της Ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΑ ΑΙΤΙΑ

ιστορία το εξαιρετικά υψηλό δυναμικό του στη διαμόρφωση του πλαισίου λειτουργικότητας της ανθρώπινης δραστηριότητας, στη δόμηση της ανθρώπινης κοινωνικότητας, δηλαδή στην πολιτική (με τη γενικότερη έννοια του όρου) διάρθρωση του χώρου και των ολοκληρωμάτων του - και όχι μόνο του δικού μας χώρου, αλλά βεβαίως πολύ περισσότερο σε αυτόν. Το διπλό αυτό γεγονός πολιτικοστρατηγικής εν γένει ασθένειας και πολιτικής ιαχυσίας, κάνει εκ των προτέρων σχετικά αμυδρές τις πραγματικές πιθανότητες μόνιμης επιτυχίας του (πρώτου) "Βενιζελικού μοντέλου" στρατηγικής. Πέρα όμως από το θέμα των εγγενών πιθανοτήτων πραγματώσεως, υπάρχει το θέμα της συνέπειας στην υιοθέτηση των δυο αναλλακτικών μοντέλων ανάλυσης και στρατηγικής. Θέλω με αυτό να τονίσω ότι αν κανείς υιοθετήσει το μοντέλο της καθαρής ΝεοΕλληνικής συγκρότησης ενός κράτους-πυρήνα, που θα προκαλέσει τη συνδιάταξη του όλου ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου σε κάποια μορφή υπολογισίμου συνέπειας και ολοκλήρωσης, τότε αυτό πρέπει να περιλαμβάνει την προτομία μιας και εκδήλωση μιας σαφούς δυναμικής υπερίσχυσης στο χώρο - όπως το έκανε με συνέπεια η Βενιζελική στρατηγική (1912-1922). Δεν μπορεί στην Εγγύς Ανατολή μιας η υιοθέτηση της λογικής του ομοιογενούς εθνικού κράτους να συμβαδίσει με τη στρατηγική διατήρησης μιας ισορροπίας δυνάμεων με κυρίαρχες αντιπαλότητες: γιατί αυτό είναι Ευρωπαϊκό πρότυπο ακατάλληλο στο χώρο μας σαν ευσταθής κατάσταση. Και μπορεί να υπάρξει μόνον στη σκιά, και σαν παράρτημα, ενός Ευρωπαϊκού συστήματος ισορροπίας δυνάμεων σαν αυτό που ίσχυε τον 19ο αιώνα και το πρώτο ήμισυ του 20ού. Η εξάρτηση αυτή δημιουργείται με τον τρόπο που έχω επισημάνει: το ΒαλκανοΜικρασιατικό πεδίο, αυξημένης αντικειμενικής γεωπολιτικής ενότητας, τεμαχίζεται κατά μήκος των ορίων επιρροής των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων του Συστήματος Ισορροπίας, όταν αυτό (ισταθώς και τεχνητά) ισχύει.

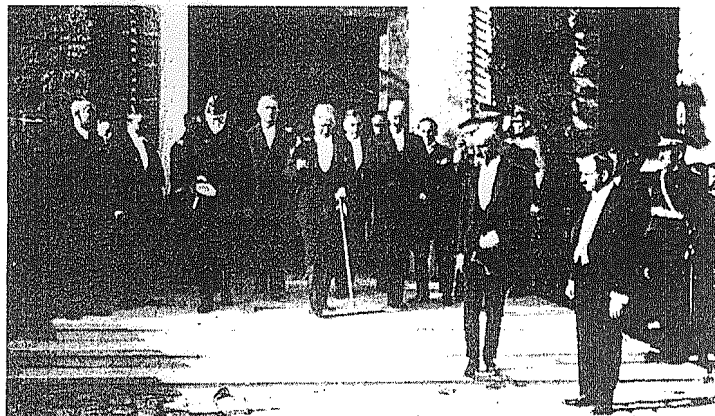
Ο εξαρτηματικός τρόπος διάρθρωσης του ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου είναι εγγενώς, και έχει αποδειχθεί ιστορικά, καταστροφικός τελικά για τον όλο χώρο και για τα μέρη του. Και είναι χαρακτηριστικό ότι οι ΒαλκανοΜικρασιατικές δυνάμεις (παρά τη δόμηση τους κατά το μοντέλο του Εθνικού Ευρωπαϊκού Κράτους) βασικά αντιπλάκωναν σε αυτήν την εξαρτηματική διάρθρωση κατά το πρώτο ήμισυ του 20ού αιώνα. Ο Βενιζέλος ξεκίνησε με την απόπειρα εφαρμογής του δικού του μοντέλου: η κρατική οντότητα ΝεοΕλλάς να πείσει ηγετικό ρόλο στο ΒαλκανοΜικρασιατικό πεδίο κατά και μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας - και εν πολλοίς εις αντικατάστασή της με το Ευρωπαϊκό γλέρον πρότυπο της κυρίαρχης χώρας. Είναι εξαιρετικά χαρακτηριστικό όμως, ότι όταν η εφαρμογή του μοντέλου

αυτού απέτυχε τραγικά (και αυτήν την αποτυχία ονομάζουμε Μικρασιατική καταστροφή), ο Βενιζέλος είχε το ανάστημα να το εγκαταλείψει, υιοθετώντας τη σύγχρονη μορφή του δεύτερου και "Αυτοκρατορικού" μοντέλου. Έτσι γεννήθηκε η πολιτική ΕλληνοΤουρκικής φιλίας και συνεργασίας του 1930, και η σύμφωνη του Βαλκανικού Συμφώνου. Οδούσαμε έτσι, όσο είναι δυνατό, στην ενεργοποίηση του ενιαίου δυναμικού του όλου πεδίου, με τη στενή συνεργασία των χωρών του σύμφωνα με τις δυνάμεις και τις ικανότητες καθενός. Και είναι επίσης εξαιρετικά χαρακτηριστικό ότι η μεταστροφή εσθμινε σχετικά ολοκληρωμένο και συνολικό ΕλληνοΤουρκικό συντονισμό - όχι απλώς ύψους στην αποπρόβλεψη ή τα ασπεία "μέτρα αποδόμησης εμμοσούντων". Η ακολουθία της γραμμής που θέλει η ΝεοΕλληνική κρατική οντότητα οργανωτική αρχή του ολοκληρώματος του χώρου, ή υιοθετούμε το μοντέλο της ασυμμετρικής και συνολικής συνεργασίας για την εμμόδωση της ενότητας του πεδίου - συνεργασία που σημαίνει πρωτίστως καθοριστική στρατηγική σύμβαση και μέγιστη οικονομική αύξηση μεταξύ πρωτίστως των ισχυρών χωρών. Λέω, λοιπόν, ότι όταν απέτυχε οικτρά η πρώτη πολιτική πολιτικοστρατηγική Ελλαδοκεντρικότητα, ο Βενιζέλος τολμάρει υιοθέτηση την άλλη, η οποία, de facto οδηγεί σε πολιτιστικό (με τη γενική οπτασία του όρου) Ελληνοκεντρισμό. Βρέθηκε βεβαίως αντίστοιχος τολμηρός ηγέτης και στην "άλλη πλευρά" του ίδιου χώρου.

Χρειάζεται να τονισθεί ότι η ριζική αυτή μεταστροφή όχι απλώς πολιτικής (όπως συνήθως χαρακτηρίζεται) αλλά συνολικού στρατηγικού μοντέλου για το χώρο (και, συνεπώς, και εκτός αυτού), έγινε λίγα μόλις χρόνια μετά από γεγονότα και εμπειρίες άκρας σκληρότητας.

Όμως η υψηλή συναισθηματική φόρτιση μετά τέτοιες τραγωδίες δεν είναι χώρος και τους λαούς του, δεν εμπόδιζε την επιτυχή εφαρμογή της νέας στρατηγικής. Κανένας συναισθηματισμός δεν αναγκάζει τελικά την αντικειμενική φύση των δεδομένων. Η γεωπολιτική οντότητα του χώρου, η πολιτιστική "κοινή" του όλου πεδίου, είναι ισχυρότεροι παράγοντες από το αίμα, τα δάκρυα, τα πάθη, την οδύνη και το μίσος που ένας αγώνας εντός του πεδίου γεννά και παράγει - όταν μάλιστα ο αγώνας αυτός είναι ξένος στην ιδεολογία του προς τις φυσικές διαδικασίες αυτοπροσαρμογής του πεδίου. Η μάλλον, για να το φωτιστώ, όπως και εάν είναι η ιδεολογία των αγώνων, στο τέλος (με περισσότερα ανθρώπινα πόνο όσο η ιδεολογία είναι είναι ξενοκίνητη προς την πολιτιστική "κοινή" του πεδίου) οι αγώνες αποτελούν απλώς μέρος της διαδικασίας αυτοεξισορρόπησης του όλου συστήματος προς κατάσταση ευσταθισμένης ισορροπίας.

Τα γράφω αυτά, για να δείξω πόσο έωλη και υποβελήσια μια υποκριτική είναι η αντίρρηση, πως

Βενιζέλος και Ατατούρκ εξέρχονται από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση στην Αγκυρα μετά την πανηγυρική συνεδρίαση της 29ης Οκτωβρίου 1930, Τουρκική Εθνική Εορτή εις ανάμνηση της Τουρκικής Ανεξαρτησίας. Την επομένη 30 Οκτωβρίου υπεγράφη η Ελληνοτουρκική Συνθήκη Φιλίας, 8 έτη μετά την Μικρασιατική καταστροφή. Υπόδειγμα δυναμικής ρεαλιστικής στρατηγικής

τάχα δεν μπορεί να μιλούμε για στρατηγικό συντονισμό με την Τουρκία μετά από όσα έχουν μεσολαβήσει τις τελευταίες δεκαετίες. Η πρακτική απόφαση σε αυτό το "τρικ" είναι ότι οι και να έχει συμβεί είναι βέβαια λιγότερα κατά πολλές τάξεις μεγέθους από αυτά που συνέβησαν το 1920-22. Για να τελειώνουμε με τις υποκριτικές ανοησίες και να προχωρούμε δυναμικά.

Από το 1955 οι ΕλληνοΤουρκικές σχέσεις περνούν σε νέα φάση, όπου ριζικά αντιστρέφεται το πρόσημο καταστάσεων συνεργασίας και συντονισμού που θεμελιώθηκε το 1930 από τους Βενιζέλο - Ατατούρκ. Η νέα αυτή φάση εγκαθίσταται μάλιστα όταν η άμεση στρατηγική ανάγκη της Τουρκίας για την οντότητα του ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου έχει επαναστατήσει εμμετά (παρά τον Διπολισμό που έχει περάσει τη διαχωριστική γραμμή του και μέσα στο πεδίο) με τη σύμφωνη δυναμική ΕλληνοΤουρκική πολιτικοστρατηγική συνεργασία και συμμάχιας: Τριμερές Συμφωνο Αγκυρας, 28.2.1953, Συνθήκη Βled, 9.8.1954. (Πο ότι ο συντονισμός αυτός του τριγώνου Ελλάδας - Τουρκίας - Γιουγκοσλαβίας δίνει καλά με το Αμερικανικό δυναμικό πεδίο ήταν προτέρημα πρώτης τάξης, και όχι κάτι για το οποίο πρέπει να απολογείται κανείς). Η ΕλληνοΤουρκική αντιπαλότητα μετά το 1955 ακιρύνει τις θετικότερες εκείνες εξελίξεις του Τριγώνου Συντονισμού - ενός συντονισμού που συνέχισε υπό τις νέες διπολικές συνθήκες την στρατηγική της ΕλληνοΤουρκικής φιλίας του 1930 και του μεσοπολεμικού Βαλκανικού Συμφώνου. Εννύ λοιπόν η Ελλάδα εγκαταλείπει τη στρατηγική του Συντονισμού, από το άλλο όμως μέρος δεν αναλαμβάνει τις συνέπειες και τις ευθύνες που αυτή η νέα επιλογή της συνεπείρα. Διότι εγκατέλειψε την αρχική της αντικομμοκρατική συνεργασία με την Τουρκία σημαίνει στην πράξη επάνοδο στη λογική της αντιπαράθεσης. Και η λογική αυτή έχει πραγματολογικό νόημα μόνο εάν με τη σειρά της σημαίνει στρατηγική υπερένταξη με σκοπό να έκα η Ελλάδα τον ηγετικό ρόλο σαν

αρχή ολοκλήρωσης του ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου, να είναι η Ελλάδα το μονοπολικό κέντρο του περιφερειακού πεδίου. Στην ουσία η μεταβολή θα έπρεπε να σημαίνει επάνοδο στην πολιτική Βενιζέλου προ της Μικρασιατικής καταστροφής. Τέτοια δε επάνοδος θα έπρεπε να συνοδεύεται από πολιτική τακτική ισορροποίησης της χώρας, ώστε να καταστεί αυτή η πρώτη και με διαφορά περιφερειακή δύναμη ικανή να παίξει το ρόλο του μόνου οργανωτικού πόλου για το πεδίο. Γιατί το ΒαλκανοΜικρασιατικό γεωπολιτικό πεδίο έχει από μόνο του διακριτική δυναμική ενοποιητικού αυτοσυντονισμού του υπό την κατάλληλη οργανωτική αρχή και γιατί οι γραμμές του Αμερικανικού διμετρικού πεδίου στην περιφέρεια μας δρουν προς τη φυσική κατεύθυνση του χώρου μας, δηλαδή προς την ενιαία του συνδιάταξη.

Επομένως, το ρεαλιστικό ερώτημα που τίθεται στην Ελληνική ηγεσία είναι το εξής: Η νομίζει ότι η Ελλάδα είναι σε θέση να αναλάβει το ρόλο του κυρίαρχου οργανωτικού πόλου για την ολοκλήρωση του ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου (πρώτη Βενιζελική πολιτική).

Η χρειάζεται συνολικός στρατηγικός συντονισμός με την Τουρκία, αφού η οντότητα του πεδίου εξυπηρετείται από συστηματική συνεργασία μεταξύ των ισχυρότερων χωρών του και, ιδίως, με την ισχυρότερη (Δεύτερη Βενιζελική πολιτική). Τρίτον τι δεν χωρεί. Και εάν χωρεί στο θολό μυαλό της Ελληνικής ηγεσίας, ανίκη στη σφαίρα των φανταστικών επιδιώξεων, των ευσεβών πόθων, που σφηνώνουν δικαιώματα της αδυναμίας. Διότι στη σκληρή πραγματικότητα, η στρατηγική μιας χώρας δεν κρίνεται από ψυχολογικές αναλύσεις περί προθέσεων, αλλά από τις πρακτικές συνέπειες των πολιτικών που ακολουθούνται. Βλάπτουν λοιπόν τον αντικειμενικό λόγο για τον οποίο η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας στα ΕλληνοΤουρκικά είναι αναδοξία. Και είναι αναγκαίο να είναι αναγκαίο και εάν κάποτε η Ελλοδική ηγεσία ότι έχει τις καλύτερες προθέσεις. Στα μάτια της

λογικής τέτοιες διακρίσεις ή είναι ανόητες ή είναι υποκριτικές. Γιατί η αναξιοπιστία της πολιτικής μας απορρέει από την αντιπαλότητα της. Η εγκατάλειψη της αρχής του συνολικού ΕλληνοΤουρκικού στρατηγικού συντονισμού θα είχε νόημα μόνο με την υιοθέτηση Ελλαδοκεντρικής πολιτικής ενοποιητικής συγκρότησης του ΒαλκανοΜικρασιατικού χώρου με όλες τις συνέπειες που μια τέτοια πολιτική έχει στη γενικότερη εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας της χώρας.

Αλλά μια τέτοια πολιτική προϋποθέτει μια Ελλάδα περιφερειακή δύναμη - ή τουλάχιστον, στην αρχή, μια πρώτη έμπροσθεν προτεράστια προς αυτή την κατεύθυνση. Αυτή η βασική προϋπόθεση δεν πληρούται. Και η Τουρκία φρόντισε να εκθέσει την Ελλάδα σε αυτό το σημείο. Πολλές κρίσεις στις ΕλληνοΤουρκικές σχέσεις των τελευταίων δεκαετιών δεν απορρέουν από κάποια παράλογη φιλοπόληση διάθεσης του Τουρκικού Στρατιωτικού Κατεστημένου (όπως το ΝεοΕλληνικό αναδοξιακό κατεστημένο διαβεβαιώνει), αλλά βασίζονται να φανερώσουν τη στρατηγική πραγματικότητα ή, ακόμη, και εκφράζουν ορθολογική στρατηγική πρόκληση: εάν η Ελλάδα νομίζει ότι είναι ο κεντρικός πόλος του ΒαλκανοΜικρασιατικού πεδίου, ως το αποδείξει. Κάθε φορά, στις σοβαρότερες κρίσεις, η Ελληνική στάση αποδεικνύει αντίθετως την αναξιοπιστία της Ελληνικής πολιτικής, την απουσία ρεαλιστικής στρατηγικής. Και τότε ιδού ο κίνδυνος: εάν ούτε μόνος σου μπορείς να επιτύχεις ένα επιθυμητό και αναπόφευκτο στόχο, ούτε συνεργάζεσαι με αυτόν που μαζί του μπορείς να τον επιτύχεις - τότε δεν θέλεις την επιτυχία του στόχου. Τότε είσαι de facto αποσταθεροποιητής του πεδίου, όχι, και εάν λες υπέρ του "δικαίου", της "εφάρμοξης" και της "σταθερότητας".

Στο επόμενο άρθρο θα συνεχίσω με την ανάλυση των τελευταίων εξελίξεων και με το βασικό ερώτημα αν σηματοδοτείται επιτέλους μια νέα αρχή στις ΕλληνοΤουρκικές σχέσεις.